

Marek Ruszkowski

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Filologii Polskiej

ul. Świętokrzyska 15G, 25-406 Kielce, Polska

E-mail: gustaw1960@op.pl

Zainteresowania naukowe: gramatyka języka polskiego, stylistyka, językoznawstwo statystyczne

WARIANTYWNOŚĆ FLEKSYJNA TYPU *BAGAŻY* // *BAGAŻÓW* WE WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYŹNIE

Przedmiotem opisu są w tym artykule formy wariantywne dopełniacza liczby mnogiej rzeczowników rodzaju męskiego z obocznymi końcówkami *-ów// -y* (rzadziej *-i*). Rzeczowniki osobowe są synkretyczne z formami biernika, np. czarodziei // czarodziejów, kuracjuszy // kuracjuszów, przybyszy // przybyszów. Analizie poddano 40 par form obocznych typu krokodyli // krokodyłów. Zweryfikowano je normatywnie i frekwencyjnie. Pierwsza weryfikacja została oparta na rozstrzygnięciach zawartych w Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN (WSPP), podstawą zaś drugiej był elektroniczny Narodowy Korpus Języka Polskiego.

Spośród 40 par rzeczowników formy z końcówką *-ów* dominują tylko w 9, co daje 22,5%. Są to zarówno rzeczowniki osobowe (cywilów, czarodziejów, pedofilów, przybyszów, uczniów), jak i nieżywotne nieosobowe: napojów, rodzajów, słoików, zwojów. Niektóre z nich mają przewagę frekwencyjną, ponieważ są: 1. jedynie poprawne (pedofilów, zwojów); 2. niepotoczne, czyli zalecane w polszczyźnie starannej (rodzajów, uczniów; potocznie rodza, uczeni); 3. nieśrodowiskowe (cywilów; środowiskowo cywili); 4. uważane za rzadkie (przybyszy). Wśród 8 par form traktowanych przez WSPP jako całkowicie wariantywne tylko w 3 przewagę mają postaci z *-ów* (czarodziejów, napojów, słoików). Frekwencja dwóch pierwszych wynosi ponad 90%, a postaci słoików 77%. Udział formy napoi to tylko 3,6%, mimo że jest to również postać czasownika napoić (np. On napoi konie). Na pozór zakres wariantywności analizowanych form jest duży. Jednak znaczna część dubletów to postaci rzadkie, przestarzałe, potoczne, środowiskowe lub niezgodne z normą językową. Należałoby więc zweryfikować tezę o dużym stopniu wariantywności tego typu form.

SŁOWA KLUCZOWE: dopełniacz, wariantywność fleksyjna, frekwencja.

Formy dopełniacza liczby mnogiej w historii polszczyzny

Przedmiotem opisu są w tym artykule formy wariantywne dopełniacza liczby mnogiej rzeczowników rodzaju męskiego z obocznymi końcówkami *-ów// -y* (rzadziej *-i*). Wymienione końcówki konkurują ze sobą od okresu staropolskiego aż do dzisiaj (Długosz-Kurczabowa, Dubisz 2006: 207). Dawniej występowała końcówka *-ow*, którą większość rzeczowników męskich przejęła z deklinacji na *-u*, stąd formy: *synow, stanow, dołow*. W *Kazaniach święto-*

krzyskich występują formy *wrogow*, *grzechow*, a w *Psalterzu floriańskim* – *kozłow*, *bykow*, *czlowiekow*, *oócow* (Kuraszkiewicz 1970: 118). Rzeczowniki osobowe są synkretyczne z formami biernika, np. *czarodziei* // *czarodziejów*, *kuracjuszy* // *kuracjuszów*, *przybyszy* // *przybyszów*. Obecnie końcówka *-ów* jest właściwa tylko formom męskimi, ale w okresie Oświecenia i na początku XIX wieku obejmowała ona swym zasięgiem także rzeczowniki żeńskie i nijakie: *myszów*, *trosków*, *wsiów*, *bezkrolewów*, *nieszczęściów*, *przymierzów* itp. (Walczak 1995: 208). Tę tendencję ośmieszył Juliusz Słowacki w *Beniowskim*, posługując się formą *niegramatycznościów*:

Tu mi czytelnik zapewne daruje
Trochę w tej mowie niegramatycznościów.

Wariantywność analizowanych form była często sygnalizowana przez językoznawców (np. Kosierb 1977). Jak się wydaje, im bardziej cofamy się w przeszłość, tym jest ona większa. Na początku XX wieku Antoni Małecki twierdził, że tylko uzus rozstrzyga o wyborze form: *nauczycieli* i *nauczycielów*, *wielbicieli* i *wielbicielów*, *gospodarzy* i *gospodarzów*, *pasterzy* i *pasterzów*, *rycerzy* i *rycerzów*, *pisarzy* i *pisarzów*, *lekarzy* i *lekarzów*, *uczni* i *uczniów*, *żółwi* i *żółwiów*, *pawi* i *pawiów*, *noży* i *nożów*, *króli* i *królów* (Małecki 1903: 39).

Podobnie Adam Antoni Kryński za całkowicie równorzędne traktował postacie: *królów* i *króli*, *wielbicielów* i *wielbicieli*, *uczniów* i *uczni*, *sluchaczów* i *sluchaczy*, *badaczów* i *badaczy*, *pisarzów* i *pisarzy*, *lekarzów* i *lekarzy*, *aptekarzów* i *aptekarzy*, *dorożkarzów* i *dorożkarzy*, *nożów* i *noży*, *widelców* i *widelcy*, *talerzów* i *talerzy*, umieszczając na pierwszym miejscu te z końcówką *-ów*. „Kaźda z przywiedzionych tu form podwójnych jest jednako uprawniona w języku; tym samym zalecanie w piśmie lub mowie jednej z nich, a unikanie lub potępienie drugiej nie ma żadnej słusznej podstawy” (Kryński 1917: 59).

Stanisław Szober w swojej gramatyce z 1923 roku zauważał, że rzeczowniki twar-dotematowe mają wyłącznie końcówkę *-ów* (*synów*, *sąsiadów*, *wilków*, *ogrodów*, *plotów*), a „rzeczowniki miękkotematowe mają przeważnie końcówkę *-i* (*-y*), występuje w nich także końcówka *-ów*” (*gości*, *koni*, *gwoździ*, *liści*, *dni*, *pni*; *rycerzów*, *pisarzów*, *chłopców*, *mędrców*, *palców*, *królów*). „Granica dzieląca zakres uźycia jednej i drugiej końcówki jeszcze się nie ustaliła, wskutek tego w całym szeregu rzeczowników formy się wahają: obok *rycerzów*, *pisarzów*, *mocarzów*, *siłaczów* uźywamy także form z końcówką *-i* (*-y*) – *rycerzy*, *pisarzy*, *mocarzy*, *siłaczy*” (Szober 1959: 175).

Kilkanaście lat później Zenon Klemensiewicz podkreślał, że „nierzaz ten sam rzeczownik dopuszcza uźycie dwóch końcówek, np. *marynarzy* i *marynarzów*, *pokoi* i *pokojów*, *króli* i *królów*, *węzy* i *węzów* (Klemensiewicz 1939: 99).

Formy dopełniacza liczby mnogiej we współczesnej polszczyźnie

W dobie nowopolskiej zwiększyła się liczba rzeczowników, które mają końcówki oboczne –

starszą i rzadszą *-ów*, nową i częściej uźywaną *-i*/*-y*. Są to zwłaszcza wyrazy zakończone na *-arz*, *-aź*, *-erz*, *-eź*, *-orz*, *-acz*, *-ocz*, np. *aptekarzy*, *bednarzy*, *dziennikarzy*, *kalamarzy*, *bandaży*, *pejzaży*, *harcery*, *moździerzy*, *papieży*, *węgorzy*, *działaczy*, *trębaczy*, *warkoczy* albo rzadziej

aptekarzów, bednarzów itd. Równoległość obu końcówek możliwa jest także w takich, jak np. *kapeluszy // kapeluszków, noży // nożów, uczni // uczniów, towarzyszy // towarzyszków, obywateli // obywatelów* (Klemensiewicz 1999: 612).

Należy sądzić, że najbardziej problematyczna jest podklasa rzeczowników miękko-tematowych, ponieważ zgodnie z regułami gramatyki może tu wystąpić zarówno końcówka *-i* (*gości, koni, dni*) oraz po spółgłoskach stwardniałych *-y* (*żołnierzy, miesięcy, słuchaczy*), jak i *-ów* dla obu typów (*krajów, uczniów, wieńców, palców*). „Przy niejasnych zasadach dystrybucji można się zgodzić z opinią, że system gramatyczny dopuszcza wszystkie możliwości (krzewiciel poprawnej polszczyzny Witold Doroszewski propagował np. formę *słuchaczów* jako „wyrazistszą” od *słuchaczy*)” (Nagórko 1996: 137).

Zdaniem Hanny Jadackiej „najtrudniej wybrać między końcówką *-y* i *-ów*; kryteria znaczeniowe krzyżują się tu bowiem z morfologicznymi, a ich zastosowanie nie przynosi bynajmniej jednoznacznych rezultatów. Z pewną liczbą leksemów wiążą się rozstrzygnięcia wariantywne [...]” (Jadacka 2005: 22). Podobnie Irena Bajerowa stwierdza, że „sytuacja tu, ogólnie biorąc, nie jest jasna”. Zwraca również uwagę na sprzeczne stanowiska językoznawców, którzy końcówki *-i*, *-y* uważają za ekspansywne (Z. Klemensiewicz) lub recesywne (H. Satkiewicz) (Bajerowa 2003: 58-59).

„Końcówka *-ów* jako wyłączna występuje jedynie w odmianie miękko-tematowych rzeczowników osobowych (por. *uczniów, więźniów, przechodniów, teściów, zięciów, paziów*)” (Satkiewicz 1973: 202).

Z punktu widzenia dzisiejszej normy językowej i uzusu nie można traktować form typu *kustoszy // kustoszków, pisarzy // pisarzyów, sklepikarzy // sklepikarzyów, spawaczy // spawaczów* jako całkowicie równorzędnych, a tak dzieje się w niektórych współczesnych pracach językoznawczych (por. np. Porayski-Pomsta 1997: 192; Strutyński 1997: 180; Wróbel 2001: 99). Rzeczowniki z końcówką *-ów* są przestarzałe, a więc nacechowane stylistycznie. Toteż trafna wydaje się opinia sprzed ponad 30 lat, mówiąca o tym, że formy dopełniacza liczby mnogiej z końcówką *-ów* typu *pasterzów, smakoszków* „wyraźnie się jednak cofają, stając się przestarzałymi” (Orzechowska 1984: 249).

Zwraca uwagę fakt, że w niektórych dawniejszych i bliższych współczesności pracach analizowana oboczność nie jest sygnalizowana (np. Benni *i in.* 1923; Tokarski 1978; Bańko 2002).

Analiza badanego materiału

Badane formy wariantywne należy zweryfikować normatywnie i frekwencyjnie. Pierwsza weryfikacja jest oparta na rozstrzygnięciach zawartych w *Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN* (Markowski red. 2010; dalej WSPP) – największym i najbardziej prestiżowym leksykonie ortoepicznym współczesnej polszczyzny. Ocena normatywna wymienionych form, zawarta w WSPP, jest zróżnicowana. Można wyróżnić kilka stanowisk:

1. równorzędne traktowanie obu form, np. *czarodziei* a. *czarodziejów; koszy* a. *koszów; napojów* a. *napoi; sło*i a. *słojów*;

2. jedna z form uznana jest za niepoprawną, np. *koktajli*, nie: *koktajlów*; *pni*, nie: *pniów*; *zwojów*, nie: *zwoi*;
3. wymieniona jest tylko jedna postać, np. *arkuszy* (brak formy *arkuszów*); *kątomierzy* (brak postaci *kątomierzów*); *bogaczy* (brak *bogaczów*);
4. jedna z form traktowana jest jako rzadka: *bandaży*, rzadz. *bandażów*; *mieczy*, rzadz. *mieczów*; *kuracjuszy*, rzadz. *kuracjuszów*; *przybyszów*, rzadz. *przybyszy*;
5. jedna postać fleksyjna uznana jest za przestarzałą, np. *oltarzy*, przestarz. *oltarów*;
6. jedna z form jest środowiskowa lub potoczna: *cywilów*, środ. *cywili*; *rodzajów*, pot. *rodzai*; *uczniów*, pot. dopuszczalne *uczni*;
7. między formami istnieje różnica semantyczna, np. *bali* (*bal* ‘gruby, okorowany pień świętego drzewa’) – *balów* (*bal* ‘zabawa taneczna’).

Dawniej doszukiwano się różnicy znaczeniowej także w większej liczbie form. Jak zauważa Adam Antoni Kryński:

Niemniej też niesłuszne jest wyszukiwanie różnicy nieistniejącej w znaczeniu pomiędzy formami dopełniacza na *-ów* a formami na *-i* (*-y*) w pewnych wyrazach. Przepis np. orzekający, że forma *pisarzów* ma oznaczać autorów piszących (*scriptorum*), a forma *pisarzy* – przepisywaczy (*scribarum*), albo też, że formy *uczniów* używa się wtedy, gdy jest mowa o uczniach w szkole, a *uczni* – gdy o uczniach rzemieślniczych, przepis tego rodzaju zupełnie dowolny, nie oparty na rzeczywistych faktach żywego języka, zgoła bowiem obcy językowi mówiącego ogółu, nie może mieć znaczenia prawidła gramatycznego (Kryński 1917: 59).

Jednak niektórzy językoznawcy przypisywali np. rzeczownikowi *pokój* końcówki wariantywne tylko w znaczeniu ‘pomieszczenie, izba’ (*pokojów* lub *pokoï*), nie zaś ‘układ pokojowy, ugoda między wojującymi’ (tylko *pokojów*) (Gaertner *i in.* 1962: 127). Takie rozróżnienie budzi wątpliwości ze względu na fakt, że wyraz *pokój* w drugim znaczeniu nie ma liczby mnogiej (Markowski red. 2010: 808–809).

Weryfikacja frekwencyjna została oparta na elektronicznym *Narodowym Korpusie Języka Polskiego* (<http://www.nkjp.pl>; dalej NKJP), który zawiera ponad półtora miliarda słów. Udział 40 wybranych losowo par form obocznych jest następujący:

(1) <i>alkoholi</i> – 2229 (98,2%) <i>alkoholów</i> – 42 (1,8%) Razem – 2271 (100%)	(2) <i>arkuszy</i> – 1989 (99,4%) <i>arkuszów</i> – 11 (0,6%) Razem – 2000 (100%)
(3) <i>badyli</i> – 163 (90,1%) <i>badyłów</i> – 18 (9,9%) Razem – 181 (100%)	(4) <i>bagazy</i> – 941 (96,9%) <i>bagażów</i> – 30 (3,1%) Razem – 971 (100%)
(5) <i>bandaży</i> – 300 (98,4%) <i>bandażów</i> – 5 (1,6%) Razem – 305 (100%)	(6) <i>bogaczy</i> – 2044 (94,5%) <i>bogaczów</i> – 120 (5,5%) Razem – 2164 (100%)

(7) <i>cesarzy</i> – 2424 (99,0%) <i>cesarzów</i> – 24 (1,0%) Razem – 2448 (100%)	(8) <i>cywili</i> – 1473 (29,4%) <i>cywilów</i> – 3539 (70,6%) Razem – 5012 (100%)
(9) <i>czarodziei</i> – 80 (9,9%) <i>czarodziejów</i> – 809 (90,1%) Razem – 889 (100%)	(10) <i>koktajli</i> – 316 (98,1%) <i>koktajlów</i> – 6 (1,9%) Razem – 322 (100%)
(11) <i>koszy</i> – 3372 (87,7%) <i>koszów</i> – 475 (12,3%) Razem – 3847 (100%)	(12) <i>krokodyli</i> – 627 (97,4%) <i>krokodylów</i> – 17 (2,6%) Razem – 644 (100%)
(13) <i>krzyży</i> – 4411 (97,0%) <i>krzyżów</i> – 137 (3,0%) Razem – 4548 (100%)	(14) <i>kuracjuszy</i> – 1601 (99,4%) <i>kuracjuszków</i> – 10 (0,6%) Razem – 1611 (100%)
(15) <i>leni</i> – 885 (94,3%) <i>leniów</i> – 53 (5,7%) Razem – 938 (100%)	(16) <i>mieczy</i> – 1191 (78,4%) <i>mieczów</i> – 329 (21,6%) Razem – 1520 (100%)
(17) <i>motocykli</i> – 4107 (99,4%) <i>motocyklów</i> – 25 (0,6%) Razem – 4132 (100%)	(18) <i>motyli</i> – 1757 (99,5%) <i>motylów</i> – 9 (0,5%) Razem – 1766 (100%)
(19) <i>naboi</i> – 1275 (61,8%) <i>nabojów</i> – 788 (38,2%) Razem – 2063 (100%)	(20) <i>napoi</i> – 356 (3,6%) <i>napojów</i> – 9641 (96,4%) Razem – 9997 (100%)
(21) <i>nowicjuszy</i> – 1175 (97,8%) <i>nowicjuszków</i> – 26 (2,2%) Razem – 1201 (100%)	(22) <i>ohtarzy</i> – 1795 (98,0%) <i>ohtarzów</i> – 36 (2,0%) Razem – 1831 (100%)
(23) <i>pasaży</i> – 220 (96,5%) <i>pasażów</i> – 8 (3,5%) Razem – 228 (100%)	(24) <i>pedofili</i> – 1003 (32,1%) <i>pedofilów</i> – 2126 (67,9%) Razem – 3129 (100%)
(25) <i>pejzaży</i> – 1273 (99,0%) <i>pejzażów</i> – 12 (1,0%) Razem – 1285 (100%)	(26) <i>plaszczy</i> – 790 (92,0%) <i>plaszczów</i> – 69 (8,0%) Razem – 859 (100%)

(27) <i>pni</i> – 1778 (94,3%) <i>pniów</i> – 107 (5,7%) Razem – 1885 (100%)	(28) <i>pokoi</i> – 7902 (81,0%) <i>pokojów</i> – 1853 (19,0%) Razem – 9755 (100%)
(29) <i>przybyszy</i> – 617 (15,7%) <i>przybyszów</i> – 3319 (84,3%) Razem – 3936 (100%)	(30) <i>rodzai</i> – 64 (0,4%) <i>rodzajów</i> – 17439 (99,6%) Razem – 17503 (100%)
(31) <i>sandaczy</i> – 159 (99,4%) <i>sandaczów</i> – 1 (0,6%) Razem – 160 (100%)	(32) <i>słoi</i> – 105 (23,0%) <i>słojów</i> – 351 (77,0%) Razem – 456 (100%)
(33) <i>sluchaczy</i> – 15862 (99,0%) <i>sluchaczów</i> – 164 (1,0%) Razem – 16026 (100%)	(34) <i>smakoszy</i> – 207 (97,6%) <i>smakoszów</i> – 5 (2,4%) Razem – 212 (100%)
(35) <i>sondaży</i> – 4370 (99,7%) <i>sondażów</i> – 14 (0,3%) Razem – 4384 (100%)	(36) <i>spichlerzy</i> – 255 (97,3%) <i>spichlerzów</i> – 7 (2,7%) Razem – 262 (100%)
(37) <i>symboli</i> – 9459 (98,5%) <i>symbolów</i> – 140 (1,5%) Razem – 9599 (100%)	(38) <i>uczni</i> – 180 (0,1%) <i>uczniów</i> – 155145 (99,9%) Razem – 155325 (100%)
(39) <i>zajęcy</i> – 1008 (88,8%) <i>zajęców</i> – 127 (11,2%) Razem – 1135 (100%)	(40) <i>zwoi</i> – 25 (2,9%) <i>zwojów</i> – 848 (97,1%) Razem – 873 (100%)

Spośród 40 par rzeczowników formy z końcówką *-ów* dominują tylko w 9, co daje 22,5%. Są to zarówno rzeczowniki osobowe (*cywilów, czarodziejów, pedofilów, przybyszów, uczniów*), jak nieżywotne nieosobowe: *napojów, rodzajów, słojów, zwojów*. Niektóre z nich mają przewagę frekwencyjną, ponieważ są: 1. jedynie poprawne (*pedofilów, zwojów*), 2. niepotoczne, czyli zalecane w polszczyźnie starannej (*rodzajów, uczniów*; pot. *rodzai, uczni*), 3. nieśrodowiskowe (*cywilów; środ. cywili*), 4. uważane za rzadkie (*przybyszy*). Wśród 8 par postaci fleksyjnych traktowanych przez WSPP jako całkowicie wariantywne (między formami jest skrót *a. 'albo'*) tylko w 3 przewagę mają postaci z *-ów* (*czarodziejów, napojów, słojów*). Frekwencja dwóch pierwszych wynosi ponad 90%, a postaci *słojów* 77%. Udział formy *napoi* to tylko 3,6%, mimo że jest to również postać czasownika *napoić* (np. *On napoi konie*).

Formy niezgodne ze współczesną normą językową (*koktajlów, pniów, zwoi*) mają bardzo małą frekwencję, która nie przekracza 6%, i zazwyczaj pojawiają się w tekstach starszych.

Wnioski

Należy stwierdzić, że dawniej tematy miękkie łączyły się częściej niż dzisiaj z końcówką *-ów*, o czym świadczą formy spotykane u Władysława Syrokomli (*ogniów, piekarzów, pniów*), Adama Mickiewicza (*cieniów, funduszów, ogniów, pisarzów*) czy Bolesława Prusa (*ekwipażów, funduszów, koszów, nietoperzów*) (Skubalanka, Książek-Bryłowa 1992: 97).

Zgodnie z normą językową wśród form osobowych „bezwyjątkowo końcówkę *-ów* przyjmują rzeczowniki zakończone na *-mistrz*: *burmistrzów, ogniomistrzów*, wyrazy kończące się na *-icz*: *karierowiczów, wczasowiczów*, oraz słowa zakończone na *-c*: *metalowców, szewców*”, wśród nieżywothnych nieosobowych – zakończone na *-c* (zwłaszcza na *-ec*): *koców, kolców, palców, widelców* (Klebanowska i in. 1985: 81, 86).

Ogólna tendencja fleksyjna w dopełniaczu liczby mnogiej rzeczowników męskich pokazuje frekwencyjną przewagę postaci z końcówkami *-y//i*, chociaż nie zawsze są one dominujące.

Na pozór zakres wariantywności analizowanych form jest duży. Jednak znaczna część dubletów to postacie rzadkie, przestarzałe, potoczne, środowiskowe lub niezgodne z normą językową. Na wybór jednego z nich nie mają też wpływu czynniki eufoniczne (por. Ruzkowski 2014). Między rzeczownikami obocznymi istnieją duże różnice frekwencyjne, z czego wynika, że jeden z nich (o zdecydowanie niższej frekwencji) jest zazwyczaj nacechowany stylistycznie. Najmniejszą rozbieżność ilościową wykazuje para *naboi* (61,8%) i *nabojów* (38,2%), ale i tak wynosi ona ponad 23%. Należałoby więc zweryfikować tezę o znacznym stopniu wariantywności tego typu form, a w każdym razie ograniczyć ją do stwierdzenia, że na ogół warianty nie są równorzędne, ponieważ jeden z nich ma ograniczony zasięg występowania w zwyczaju językowym Polaków.

Bibliografia

- BAJEROWA, I., 2003. *Zarys historii języka polskiego 1939–2000*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- BAŃKO, M., 2002. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- BENNI, T., ŁOŚ, J., NITSCH, K., ROZWADOWSKI, J., UŁASZYN, H., 1923. *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- DŁUGOSZ-KURCZABOWA, K., DUBISZ, S., 2006. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- GAERTNER, H., PASSENDORFER, A., KOCHAŃSKI, W., 1962. *Poradnik gramatyczny*. Wyd. 4. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- JADACKA, H., 2005. *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KLEBANOWSKA, B., KOCHAŃSKI, W., MARKOWSKI, A., 1985. *O dobrej i złej polszczyźnie*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- KLEMENSIEWICZ, Z., 1939. *Gramatyka współczesnej polszczyzny kulturalnej w zarysie*. Lwów; Warszawa: Książnica Atlas.
- KLEMENSIEWICZ, Z., 1999. *Historia języka polskiego*. Wyd. 7. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- KLEMENSIEWICZ, Z., LEHR-SPLAWIŃSKI, T., URBAŃCZYK, S., 1981. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Wyd. 4. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- KOSIERB, M., 1977. Dopełniacz liczby mnogiej rzeczowników rodzaju męskiego w języku polskim. *Językoznawca*, 28–29, 58–65.
- KRYŃSKI, A. A., 1917. *Gramatyka języka polskiego*. Wyd. 6. Warszawa: Skład Główny w Księgarni M. Arcta.
- KURASZKIEWICZ, W., 1970. *Podstawowe wiadomości z gramatyki historycznej języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- MARKOWSKI, A. red., 2010. *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- NAGÓRKO, A., 1996. *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Dostępne na stronie: <http://www.nkjp.pl> [od 10.12.2016].
- ORZECZOWSKA, A., 1984. Rzeczownik. In: Red. R. Grzegorzczakowa, R. Laskowski, H. Wróbel. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 220–274.
- PORAYSKI-POMSTA, J., 1997. Odmiana wyrazów. In: Red. S. Dubisz. *Nauka o języku dla polonistów*. Wyd. 2. Warszawa: Książka i Wiedza, 176–239.
- ROSPOND, S., 1979. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Wyd. 3. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- RUSZKOWSKI, M., 2014. Eufonia a frekwencja wariantywnych form fleksyjnych. *Linguistica Copernicana*, 11, 183–191.
- SATKIEWICZ, H., 1973. Odmiana wyrazów. In: Red. D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz. *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 124–300.
- SKUBALANKA, T., KSIĄŻEK-BRYŁOWA, W., 1992. *Wariantywność polskiej fleksji*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- STRUTYŃSKI, J., 1997. *Gramatyka polska*. Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński.
- SZOBER, S., 1959. *Gramatyka języka polskiego*. Wyd. 5. Oprac. W. Doroszewski. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- TOKARSKI, J., 1978. *Fleksja polska*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- WALCZAK, B., 1995. *Zarys dziejów języka polskiego*. Poznań: Kantor Wydawniczy SAWW.
- WRÓBEL, H., 2001. *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Spółka Wydawnicza „OD NOWA”.

Marek Ruszkowski

The Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Scientific interests: Polish grammar, stylistics, static linguistics

INFLEXIONAL VARIANTS OF THE TYPE *BAGAŻY* // *BAGAŻÓW* IN THE CONTEMPORARY POLISH LANGUAGE

Summary

This article describes variants of the plural genitive of masculine nouns with variant endings –*ów* // *-y* (more seldom *-i*). Personal nouns are syncretic with accusative forms, i.e. *czarodziei* // *czarodziejów*; *kuracjuszy* // *kuracjuszów*; *przybyszy* // *przybyszów*. 40 pairs of variants of the type *krokodyli* // *krokodyłów* were analysed. They were verified in terms of linguistic norm and frequency. The first verification was based on the determinations made in *The Great Dictionary of Correct Polish Usage (GDPCU)* published by

PWN (in Polish: *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*), while the second one was based on *The National Corpus of the Polish Language* available in an electronic form.

Out of 40 pairs of nouns, only 9 pairs have the ending *-ów*, which accounts for 22.5%. These are personal nouns (*cywilów, czarodziejów, pedofilów, przybyszów, uczniów*) and inanimate impersonal nouns (*napojów, rodzajów, słoików, zwojów*). Some of them are more frequent, as they are: 1. the only correct forms (*pedofilów, zwojów*); 2. non-colloquial, meaning they are recommended to be used in a carefully spoken and written Polish language (*rodzajów, uczniów*; colloquially *rodzai, uczni*); 3. non-jargonistic (*cywilów*; jargonistic – *cywili*); 4. regarded as seldom (*przybyszy*). Out of 8 pairs of forms treated by *GDCPU* as totally variant, only 3 pairs have the ending *-ów* (*czarodziejów, napojów, słoików*). The frequency of two first pairs is more than 90%, while the frequency of the form *słoi* is 77%. The share of *napoi* is only 3.6%, although it is also a form of a verb *napoić* (i.e. *On napoi konie*). It may seem that a scope of variants of the analysed forms is large. However, a considerable part of doublets are forms that are considered seldom, archaic, colloquial, jargonistic or inconsistent with the language norm. Thus, the thesis of a substantial variant occurrence of such types of forms should be verified.

KEY WORDS: Genitive, Inflexional Variants, Frequency.

Pateikta / Submitted 2017 11 15

Priimta / Accepted 2018 01 18